

2.

A ZSIDÓSÁG AZ EZERÉVES MAGYAR JOGBAN.

I.

Szent Lászlóig.

(1092-ig).

Zsidókkal őseink minden valószerűség szerint már vándorlásaik során érintkeztek. A magyarokkal szövetséges kazárokról tudjuk, hogy királyuk és főembereik zsidó vallásúak voltak.¹ Szinte biztosra vehető tehát, hogy zsidók megfordultak a magyarok között is.² A honalapítás idejében s a kalandozások korában szintén találkozhattak őseink zsidó kalmárokkal.³ Helyzetük azonban semmiben sem térhetett el az *idegenek* akkori jogállásától. Kifejezetten rájuk vonatkozó rendelkezésekkel az *ősalkotmány* korában sehol sem találkozunk.

Szent István figyelmét ugyancsak elkerülte, ha csak a „Morum Institutio“ azon elve, hogy az idegeneket védelemben kell részesíteni, mert az

---

¹ Ibn Roszteh, Gurdézi, Ibn Fadhlán, Isztakhrf, Ibn CHaukal, Dimiski, Ibn el-Athir és Maszudi tudósítása. A magyar honfoglalás kulfői 153., 214., 215., 220., 224., 233., 235., 239., 244., 245. és 257. o.

² Hóman, M. Történet I. 114. o.

³ Biztos adatunk egy prágai vásáron megjelent magyarországi zsidó rabszolgakereskedőről 960 tájáról van. Hóman I. 167. o.

⁴ Morum Instit. eapit. VI. Endlicher, Rerum Hungaricarum monumenta Arpadiana. Sangalli, 1849 306. o.

egy nyelvű és egy erkölcsű ország gyöngé és törékény,⁴ rájuk is nem vonatkozott. Pedig ekkor, a Szent István-féle államszervezet korának kezdetén, már kétségtelenül vannak zsidók az ország területén.⁵ Jogi helyzetük szempontjából a *magánjogilag szabadok* rendjéhez kell őket számítaniuk.⁶

II.

Szent Lászlótól IV. Béláig.

(1092-től 1241-ig).

A zsidóságra vonatkozó első törvényes intézkedést *Szent László* királyunk *szabolesi* zsinata hozta 1092-ben. E szerint: „Ha zsidó keresztény asszonyt veszen társul magához, vagy valamely keresztény személyt szolgaságban tart házánál, vegyék el tőle és adják vissza szabadságát; aki pedig eladta volt, attól az árából vegyék el és legyen az a püspökök jövedelme.”¹ Továbbá: „Ha valaki vasárnap vagy más nagyobb ünnepen talál zsidót munkában, hogy a kereszténység meg ne botránkozzék, azokat a szerszámokat, amelyekkel a zsidó dolgozott, vesztse el.”²

Ezeknek a rendelkezéseknek egyetlen sora sem új. A *szabolesi* zsinat álláspontja megfelel az egyház kánonjainak. Az egyház ugyanis már megalakulása óta zárkózott a zsidósággal szemben. Nem engedi meg, hogy zsidó és keresztény közt házasság jöjjön létre, sőt még azt is megtiltja, hogy a keresztények zsidókkal egyenek és igyanak, mert méltánytalan, hogy a keresztények azoknak ételét megegyék, akik a keresztények

---

⁵ Hóman I. 167. o.

⁶ Király János, Magyar alkotmány- és jogtörténet különös tekintettel a nyugateurópai jogfejlődésre. Budapest, 1908. 440. o.

¹ Szent László decret. I. 10.

² Szent László decret. I. 27.

eledelét tisztátalannak tartják.³ Már *Justinianus* tiltja, hogy zsidók keresztény rabszolgákat tart-
sanak.⁴ És hasonló értelemben rendelkeznek az
egyházi zsinatok is.⁵ De nem új a vasárnap
munkaszünet elrendelése sem. Hiszen annak meg-
tartását már *Szent István* is szigorúan előírta.⁶
Szent László csupán kiterjeszti azt a zsidókra is,
hogy a keresztények közt megbotránkozás ne
támadjon.⁷

Amint látható tehát, *Szent László* rendelkezései tisztán a valláskülönbségen alapulnak és negatív jellegűek.

Kálmán azonban a zsidóságnak a keresztény hadjáratok következtében *nyugatról* meginduló nagyobb mérvű beköltözése folytán szükségét érezte a zsidók jogállásának pozitív irányú, tüzetesebb szabályozásának is.⁸ Megismétli *Szent László* rendelkezéseit.⁹ Zsidók keresztény rabszolgát sem nem tarthatnak, sem nem adhatnak vehetnek.¹⁰ A földműveléshez is csak pogány rabszolgákat használhatnak. Birtokot szerezhetnek ugyan, de maguk püspöki székhelyen kötelesek lakni.¹¹

Ezen intézkedéseken kívül *Kálmán* külön kiváltságlevelet is adott ki a zsidók részére, amely

---

³ Závodszyky Levente, *A Szent István, Szent László és Kálmán korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai* Budapest, 1904. 116. o.

⁴ Závodszyky 64–65. o.

⁵ Conc. Tolet. XVII. a. 694; Synodus Strigoniensis prior 60.: „Iudei seruos uel ancillas neque proprios neque uenales, neque mercenarios Christianos habere audeant. nullus Christianus carnes ab eis spretas emere presumat“. Endlicher 357. o.

⁶ Szent István decr. VIII. cap., Endlicher 313. o.

⁷ Závodszyky 75. o.

⁸ Hóman I. 324. o.

⁹ Synod. Strig. I. 60.

¹⁰ Kálmán decr. I. 74.

¹¹ Kálmán decr. I. 75.

mint „*lex de Judaeis*“ ismeretes.¹² A zsidók jogállásáról azonban ez a töredék nem intézkedik kimerítően, csupán az előbbiek megismétlésével¹³ a keresztény és zsidók között létrejött kölcsön- és adásvételi szerződésekre vonatkozó szabályokat tartalmazza.¹⁴ Határozmányai értelmében zsidó ellenében pusztán keresztény tanukkal, vagy kereszténnyel szemben csak zsidó tanukkal bizonyítani nem lehet.¹⁵

Kálmán király rendelkezései a kor szellemének megfelelően Európaszerte megnyilvánuló zsidóüldözések idejében korántsem voltak szigorúak. A zsidók izolálása ebben a korban csak természetes.¹⁶ Hereskedelmük azonban, amely rabszolgakereskedésük és kölcsönügyleteik révén¹⁷ gazdaságilag mind nagyobb és nagyobb jelentőséget biztosít nekik, további korlátozásokat von maga után. I. Béla a vasárnapi vásárt már korábban „a zsidó kereskedők távoltartása végett“ helyezte át szombatra.¹⁸ Sőt ezen a téren Szent László is küzdött ellenük.¹⁹ Kálmán most ugyanazzal a céllal a mindinkább fellendülő kereskedelemről befolyó vám és adó után is dézsmát rendel az egyház javára.²⁰ A zsidóság beözönlése²¹ és fokozatos térhódítása azonban így is tovább tart.

II. Endre korában már a zsidók az izmaelitákkal együtt mint a királyt kincstár kezelői és

---

¹² Endlicher 371–372.

¹³ *Lex de judaeis* 1. §.

¹⁴ *Lex de judaeis* 2–7. §§.

¹⁵ U. a. 4. §.

¹⁶ Asztalos–Pethő, A magyar nemzet története ősidőktől napjainkig. Budapest, 1933. 40. o.

¹⁷ Hóman I. 322. o.

¹⁸ Hóman I. 291. o.

¹⁹ Asztalos–Pethő 40. o.

²⁰ Závodszyky 86. o.

²¹ Asztalos–Pethő 48. o.: II. Géza korában „folytatódott a zsidók és izmaeliták bevándorlása“.